



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## **Universitätsbibliothek Paderborn**

### **Directorivm Inqvisitorvm F. Nicolai Eymerici Ordinis Prædicatorum**

**Nicolaus <Eymericus>**

**Venetiis, 1607**

Modi Sex tradendi copiam processus delato de haeresi, supressis  
delatorum nominibus.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-13589**

sent plenam facere fidem. In codice Cardinalis de  
Gambara fol. 662. ita: Quare tales inimici capita-  
les a testimonio legitime repelluntur totaliter, a-  
lias licet dictum eorum debilitet aliquantulum, vt  
non sit plena fides eorū attestacionibus adhiben-  
das, sed cum alijs adminiculis, & aliorum testiu  
dictis potest plenam facere probationē. hęc ibi.  
Ac proculdubio, vel corrupta sunt & depræuata,  
vel falsa, & quæ vix sibi coherent: quam ob rem  
nolumus recedere a Barcinonensi impresso, qui cæ-  
teris erat emendatior.

Sententia vero huius loci omnino hæc esse vide-  
tur, quæ etiam colligitur ex Concilio Biterrensi, et  
Narbonensi paulo antea relatis: nam in hoc crimi-  
ne propter eius enormitatem omnia testimonia re-  
cipiuntur, omniumque voces & accusaciones au-  
diuntur, exceptis solis capitalibus inimicis, & con-  
spiratoribus: quod si alij inimici non capitales testi-  
ficentur, quamuis eorum attestaciones non faciant  
tantam fidem quãtam facerent, si nõ essent inimicæ  
capitales; at non propterea repelluntur. & hæc sen-  
tentia verissima est, quam etiam asseruerunt iam  
olim periti quidam Animonenses consilio quodam  
edito in materia Inquisitionis. c. 4. quod est in vetu-  
sto illo codice bibliothecæ Vaticanæ, dicentes duas  
solas exceptiones testibus obijci posse, quæ penitus  
dicta eorum repellant, videlicet inimicitias capita-  
les, & conspiraciones. quod etiam ipsum velle vide-  
tur Zanchinus tract. de heret. cap. 13. nu. 3.

Aliorū vero inimicorum & criminoforum de-  
bita quantum debilitentur, aut quantum sit illis de-  
trahendum propter inimicitiam aliam præter capi-  
talem, aut propter alia crimina, arbitrio iudicatis  
relinquitur id inuestigare & iudicare, quod facile  
fortassis poterit deprehendere vir prudens ex perso-  
narum & negotij qualitate. l. testium. ff. de testib.  
Pavormitanus in c. accedens. vt lite non contest.  
& in c. cum oporteat. de accusat. Felynus in c. quo-  
ties. nu. 4. de testibus. Campegius apud Zanchinum  
c. 12. ver. si. de alijs vero.

In illo casu, an dicti deponentes & testifi-  
cantes, &c. Hic locus varie legebatur, nec vllus ui-  
debat posse colligi bonus sensus; quare Barcinon-  
ensem impressum emendare oportuit ex Bononiensi  
qui cæteris hoc loco erat emendatior, in quo ita le-  
gebatur: In illo casu, an dicti deponentes & testi-  
ficantes probentur legitime inimici capitales, &  
per consequens à testificando merito repellen-  
di nec ne, latis ex meritis processus potest pate-  
re Inquisitori iudici in hac causa, & procedere  
dicere scilicet & ipse ad sententiam sicco pede. &  
hæc proculdubio est vera & clara lectio.

In Sabellano vero paulo aliter legitur, in illo ca-  
su prædicti deponentes, siue testificantes proban-  
tur legitime inimici capitales, & per consequens  
merito repelluntur a testificando: & sic ex meri-  
tis processus possunt Inquisitor & Episcopus su-  
um firmare processum. hæc ibi. In his hoc est. Ey-  
merici institutum: quoties obijciuntur testibus inimi-  
citas capitalis, probari debet, & ex probatione ap-  
paret, an testes sint repellendi nec ne, quibus intel-  
ligitur facile peruenitur ad sententiam.

A Modi sex tradendi copiam processus  
delato de heresi, suppressis de-  
latorum nominibus.

**M**odus autē in talibus consuevit a die  
cesanis & Inquisitorib. multiplex 119  
obseruari.

Primus est: quod prædictorum  
nomina, non in ipsa processus co-  
pia, sed in aliqua particulari cedula conscriban-  
tur: non tamē eo ordine quo deponunt, & talis  
delato cedula cōferatur, sic, vt nomen testis, qui  
est primus in copia, sit sextus uel septimus in ce-  
dula, & qui secundus in copia, sit vltimus vel pe-  
nultimus in cedula: & sic de alijs, nominū ordi-  
nem transmutando; & sic delatus quis hoc depo-  
nat, vel quis illud, & quis sit primus, & quis secu-  
dus in sua copia cognoscere non valebit.

Iste modus non videtur multum valere, quia  
non videtur delato multum prodesse, & deponē-  
tibus potest multum obesse. Nam per hunc mo-  
dum delatus non potest cognoscere quis est ille  
qui deponit illud; nec potest cognoscere, quis est  
C qui deponit pro eo, & quis qui contra eum, cum  
inter deponētes interdum vnus deponat pro de-  
lato, alius contra delatum: quare clare nõ potest  
scire cōtra quem habet agere in specie, sed ager  
contra omnes illos in genere, immo contra quē  
libet in specie, dando ¶ eos omnes inimicos capi-  
tales, fingendo inimicitiarum colores. Et cū cō-  
fret sibi per cedulam antedictam, sibi oblatam,  
& aliquis illorum deposuerit, talia graua contra  
eū, figet intentionē suā cōtra vnū vel duos, qui  
fortasse illa non deposuerunt; vel si fecerunt, cū  
veritate fecerint, & conabitur eos destruere: qua-  
re grande periculum imminere poterit: & sic In-  
quisitor incidet in id, quod vult & debet subter-  
fugere nisi ¶ toto.

Secundus modus est: nam datur delato pro-  
cessus copia ad partem vnā, & deponētū no-  
mina seu deferentium ad partem aliam, & ad-  
miserentur cum illis alia extranea eorum, qui nū-  
quā deposuerūt cōtra in illa materia; & per hūc  
modum potest dicere delatus contra illū, & con-  
tra istum, & non veniet in cognitionem eius qui  
deposuit contra eum.

Iste modus est æque, vel magis periculosus  
quam primus: nam per processus copiam, ipse  
scit in tali certo numero esse deponētium nomi-  
na cōtra eum, & per oblatam sibi cedulā noscit,  
quod plura sibi nomina presentantur, quā sint  
illorum qui deposuerunt: itaque figet. mentem  
suam contra aliquos illorum certos, qui fortassis  
nunquam deposuerunt: vel si deposuerunt, pro  
eo deposuerunt; vel si contra, deposuerunt cum  
veritate, & virtute iuramenti præstiti deposue-  
runt: & sic molietur contra eos insidias, & pote-  
rit illis graue periculum imminere, quod volu-  
mus cauere.

Tertius modus est: nam quando delatus exa-  
minatur in fine suæ confessionis, antequam sibi  
copia processus concedatur, interrogatur, an re-  
putet

¶ Al. dicēdo.

¶ Al. in toto processu.

F F putet

putet se habere inimicos capitales, qui omni diuino timore postposito falso imponerēt sibi labē heretica prauitatis; & tunc impræmeditatus, ac improuisus, & non visis deponentium attestationibus respondet, quod non reputat se habere tales inimicos: vel si dicat quod reputat se habere, nominat aliquos vt occurrunt.

Iste modus est cautelosus, quia non datus defensionibus, nec exhibitis testium depositionibus, respondet improuisus, licet non sit deponentibus periculosus: quare non videtur multū tenēdus, quia delato nociuus.

Quartus modus est: nā delatus in fine sue confessionis, antequam dentur sibi defensiones, interrogatur de testibus, qui grauiora deponūt cōtra eum, vt de delatis, per hūc modum: Cognōscis tu talem? nominando vnum de testibus, qui grauiora deponunt cōtra eum: & dicit quod nō, vel quod sic: si dicit quod non, non potest ex tūc dando defensiones, illum ponere capitalem inimicum, eum dixerit se medio iuramento non cognoscere illum. Si dicit quod sic: interrogatur si scit vel audiuit q̄ iste dixerit vel egerit aliquid cōtra fidem: & si respondet quod sic, talia vel talia; interrogatur si est eius amicus, vt eius testimonio stetur; & ex tunc in illa causa nō potest dare illum inimicum capitalem, eum medio iuramento dixerit amicū. Si autē respondeat quod non; interrogatur si est eius amicus, vel inimicus, & respondebit quod amicus; tamen non stare propter hoc, quod si aliquid sciret quin diceret, & ex tunc in illa causa non poterit eum ponere inimicum: & post fit idem de alijs testibus.

Iste modus est magis quam immediate præcedens cautelosus, ex causis ibi allegatis: quare nō est tenēdus, nisi contra cautelosos & cauillosos: & hūc contra tales (licet raro) tenui, & cū essem astutus, vt dicit Apostolus, dolo eos capi.

2. Cor. 11.

Hic modus  
usu sacri  
tribunalis est  
receptus.

Quintus modus est: nam datur delato copia processus suppressis nominibus deponentium, & ipse visis depositionibus coniecturatur quis, vel qui deposuerunt talia contra eum, & frequēter venit in cognitionem, & dat quam plures, quos dicit inimicos esse suos capitales, assignat rationes, & producit testes.

His omnibus exhibitis, & taliter actitatis, Inquisitor cōsiderat si aliquos diuinavit, seu cognouit: & si sic, attendit ad causas inimicitiarum: & si non sunt sufficiens, dimittit: & si sunt, examinat testes secreta; & si non probant legitime, repelluntur, & hæc sunt conuocato ad hoc bono consilio peritorum: & iste modus vt communis obseruatur.

Sextus modus est: nam delato processus copia exhibetur: sed deponentium & deferentium nomina supprimuntur, defensiones eidem cōceduntur: & se defendendo multos se habere inimicos capitales exprimit, & nominat, causas talium inimicitiarū assignat: Quibus sic peractis, dicit: sanus & Inquisitor consilium theologorū & iurisperitorum congregant, & iuxta alleg. c.

A Statuta. de hereti. libro 6. totum processum integraliter & perfecte, concilio per notariū legi faciunt, testium vel deponentium ac deferentium nomina concilio publice exponūt, & nō solum ad dandum sanum consilium: sed etiam ad tenendum secretum iuramento, vel excommunicatio nis sententia eos arctant, & etiam eo ipso statuto ipsi Episcopus & Inquisitor sub precepto obedientiæ tunc ad secretum huiusmodi adstringuntur: Et ibi per consiliarios tractatur si delatum & testes cognoscāt plene, si inter eos est inimicitia capitalis, nec ne: & si p̄ consiliarios plene cognoscēt istū & illos, deliberatur de omniū, vel aliquorum inimicitia capitali cōtra delatū, vel non, statum consilio eorum & deliberationi: & qui per consiliū iudicabuntur inimici capitales, a testimonio repelluntur, & qui non, admittuntur. Si autem consiliarij delatum & testes plene non cognoscunt, de consilio eorundem consiliarium eligentur duo, tres, vel quatuor probi viri de villa dicti delati, qui cognoscant plene delatum: quorum saltē vnus, vel duo sint sacerdotēs parochiani, & alius (si potest cōmodè) religiosus, & alij laici probi viri veritatis zelatores: isti p̄ Episcopū & Inquisitorem secretius vocabuntur, & per iuramentum vel excommunicationis sententiam de dicenda veritate interrogabuntur de delati & testium amicitia, vel inimicitia capitali, publicando eis nomina istius & illorum, & stabitur iudicio eorundem, vt quos (habita prius inter se bona ac diligenti deliberatione) dicent ipsius delati inimicos esse capitales, rationes legitimas allegando, a testimonio repellant: quos autem non, admittant: & istum modum communiter obseruauit, & deceptum (vt puto) inde non me inueni, sed ad veritatem negotij sic perueni.

COMMENT. XXXI.

Hæc disputatio saluberrima est, & vtilissima: ac nō enim delatus non possit facile se tueri ab obiectionibus testium, quos ignorat, diligentissime debent Inquisitores precauare, ne quid durius propterea in eos statuatur. & ob id Eymericus prudentissime hoc loco prescribit modos, quibus hoc in commodū euitetur. eosdem autem hos modos retulit Campegius apud Zanchinum tract. de heret. c. 13. versi. nec desunt modi. quo loco primos duos modos velut parū tutos omittit, ceteros non omnino damnat. eosdem refert nullis pene mutatis Iacobus Sprenges in malleo maleficorum par. 3. q. 11. aff. 7. & Siluester li. 3. de strigimags c. 3. p̄c̄to nouo.

In tota hac disputatione hoc est præcipue Inquisitori curandū, nedū cautelas & modos excogitat ad inquirendū, an delati habeāt inimicos capitales per aliquas circumstantias efficiat, vt idem delati in notitiā testium deueniant. & hæc summa sit, testium incolumitati omnino consulendum esse, alius nō facile reperirentur qui hereticos, vel denunciarent, vel aduersus eos testificarentur: quod in maximum catholicæ fidei detrimentum vergeret.

Et propterea in Hispania prudētissime prima in  
 structione Hispanensi c. 16. cautum est, quod cū de  
 positiones testium publicantur, & earū copia reis  
 traditur, supprimantur quadam circumstantia, ex  
 quibus testes possunt cognosci, quod refert etiā Jo-  
 hannes Roias in singularibus fidei, singular. 208.  
 Sit autem circumstantia illa, dies & hora delicti  
 commissi, & si qua sunt similes, qua prudentie In-  
 quisitorum relinquuntur. Simancas de carbo. in st. it.  
 tit. 64. nu. 26. atque hoc ipsum videtur iam olim  
 statuisse concilium Buterense c. 10. dum iubet ne te-  
 stium nomina signo, vel verbo aliquo publicentur.  
 de quo dicam amplius infra super quesi. 75.

a Primus est, quod prædictorum nomina nō  
 in ipsa processibus copias, sed in aliqua particulari  
 cedula conscribantur, &c. In Bononiensi, Barci-  
 nonensi, & codice Cardinalis de Gambarara ita: sed  
 in aliqua ad partē cedula conscribantur, est phra-  
 sis Hispana latinitate incōditiō stylo donata, ad par-  
 tem, id est in vna papyro scribatur nomina testium,  
 in alia vero testium depositiones, sed ut cuncti fa-  
 cilis sententiam deprehenderent, visum est lectio-  
 nem codicis Sabellani sequi, ut est impressa.

Item quantum ad hunc primum modum attinet,  
 eum tradit etiam Franciscus Brunus tract. de indi-  
 cibus & tortura, sed nullo modo debet in hoc crimine  
 observari.

b Et ex tunc in illa causa non potest dare illū  
 inimicum capitalem, cum medio iuramento  
 dixerit amicum. ] Et ratio est, quoniam qui semel  
 approbavit testes, non potest amplius eum reproba-  
 re. Felynus in c. præsentium, de testibus. num. 7. &  
 S. Antonius part. 3. tit. 9. c. 11. §. 1. Salycetus,  
 & alij, in l. si quis testibus. C. de testibus. Alexan-  
 der consi. 62. li. 1. late Bossius tit. de publicatione  
 process. & test. num. 13. & seq. & præ ceteris ele-  
 ganter Boerius decisio 245. incipien. Sed quid si  
 quis in iudicio, nu. 2. 3. 4. ubi hoc declarat & limi-  
 tat, quem omnino video.

c Sextus modus est: nam delato processus co-  
 pia exhibetur, &c. & se defendēdo multos se ha-  
 bere inimicos capitales exprimit, &c. ] Hic mo-  
 dus est tutissimus, & utilissimus in hac causa, quē  
 olim præscripsisse mihi videtur Concilium Bit-  
 urrense ca. 10. in hęc verba: Illud autem caueatis,  
 secundum protuidam sedis Apostolica volūtatē,  
 ne testium nomina signo, vel verbo aliquo pu-  
 blicentur, sed si instat contra quem Inquisitio  
 fit, dicens forte se habere inimicos, vel in se ali-  
 quos cōspirasse; inimicorum ab eo, seu conspira-  
 torum nomina, & inimicitarū, seu cōspirationis  
 causa, & veritas exigantur: ut sic & testibus con-  
 salatur, & ipsis etiam conuincendis. haftenus ibi,  
 quod est diligentissime animaduertendum.

d Et ibi per consiliarios tractatur, si delatum  
 & testes cognoscant plene, &c. Conueniunt fere  
 in omnibus hoc loco Bononiensis, Barcinonensis,  
 & codex Card. de Gambarara, sed in Sabellano fortas-  
 sis clarius ita legitur: Et ibi tractent ipsi consilia-  
 rii, si inter delatum & testes plene cognoscatur  
 inimicitia capitalis, vel non: & si per huiusmodi  
 cōsiliarios plene cognitū fuerit de inimicitia ca-  
 pitali omnium vel aliquorum, qui reputabuntur

A consilio plurium inimici capitales, repellentur:  
 qui vero non reputabuntur, admittentur: Si autem  
 dicti consiliarij nō cognouerint delatum, &  
 testes, &c. fere ut impresso: in quo ut planior esse  
 sententia, ita vellem legendū: Et ibi per cōsiliarios  
 tractetur, si ipsi delatum & testes cognoscūt ple-  
 ne, & si inter eos est inimicitia capitalis, &c. Nihil  
 fuit immutatum, sed hoc fuit animaduersionem.  
 & sane codicis Sabellani lectio planior videtur.

Hoc autem Emerici consilium vsque adeo tutū  
 esse existimo, ut si obseruetur, nihil inde incommodi  
 vel testibus vel reis possit oriri: imo vero multum  
 hac ratione reorum salutem consulatur. Ceterum inte-  
 gerrimos esse oportet consultores, quibus res tanti  
 momenti credenda est; nec illis Inquisitor commit-  
 tet tale secretum manifestādo nomina testium, vel  
 delatorum seu denunciatorum, quos probabiliter su-  
 spicatur, aut propter magnam amicitiam, aut san-  
 guinis cōmunitiōne, aut ob alias causas reis quan-  
 doq; propalatos nomina testium aut accusatorum,  
 aut denunciatorum, in quo multa opus est prudentia.

**De recusatione Inquisitoris.**

C TERTIVM quod prorogat & dilatat epi-  
 scopi seu Inquisitoris iudicium, sententiā seu pro-  
 cessum, est ipsius iudicis, s. Episcopi vel Inquisi-  
 toris recusatio; & hæc quandoque est aliqua, at-  
 que iusta, quandoque est friuola, atque nulla.

Quando enim delatus videt, quod Inquisitor  
 grauauit eū realiter & de facto, utpote, quia de-  
 fensiones iuris eidem petenti non concessit, vel  
 aduocatū eidem negauit, vel similia; recusat eū  
 merito ut suspectum: causam recusationis præha-  
 bitam allegando. Tunc Inquisitor debet attēde-  
 re ad causam recusationis: & si videt quod cōtra  
 ius & iustitiam eum grauauit, defensiones iu-  
 ris sibi denegando, vel similia peragendo: tunc  
 Inquisitor habet duas vias recusationem huius-  
 modi repellendi.

PRIMA est, ut cū senserit, quod delatus vult  
 eum recusare, antequam recusatio ad eum per-  
 ueniat, committat alicui plenarie vices suas; &  
 extunc nō poterit recusari, nec facta commissio  
 impugnari, ut habetur extra de off. deleg. li. 6. c.  
 Iudex. secus si non committeret in totum & ple-  
 narie vices, ut in c. allegato.

SECUNDA via est, ut cum recusatio fuerit  
 Inquisitori presentata, Inquisitor vidēs quod me-  
 rito delatus ipsum ut suspectū recusauit, pro eo  
 cuius defensiones iuris sibi denegauit, vel aliud  
 simile, quod fieri non debuit, corrigat errorem  
 suum, & reducat processum ad illum statum, in  
 quo erat antequā ipsum grauauisset, utpote ad  
 illum statum, in quo delatus ab eo defensores iu-  
 ris petiuit, dicendo: Ego reduco processum ad il-  
 lū statū, in quo talis petiuit defensiones iuris, &  
 acquiesco petitioni suæ, admittēdo eum ad se de-  
 fendēdum; & concedo sibi iuris defensiones, &  
 mando sibi dari copiam processus, & cōcedo a si-  
 bi talē, quē petit in aduocatū, & talē in procura-  
 torē; & sic ablato grauamine aufertur cā suspi-  
 cionis

120

Cause iustæ  
 recusandi iu-  
 dicem.

Modi duo re-  
 pellendi recu-  
 sationem.

